

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МЕХАНІЗМУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Бабаєв В. М., Торкатюк В. І., Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Ефективність функціонування національної економіки значною мірою залежить від рівня соціально-економічного розвитку регіонів, які на сьогодні відзначаються суттєвою галузевою, територіальною та функціональною диференціацією. Саме з цих причин виникає гостра необхідність розробки політики розвитку для кожного окремо взятого регіону країни. Теоретичне дослідження та нові методологічні підходи в системі регіонального розвитку дозволяють зробити висновок, що політика соціально-економічного розвитку регіону (адміністративна область) являє собою формування цілей щодо розвитку продуктивних сил та забезпечення комплексного і гармонійного його функціонування з обґрунтуванням організаційних, економічних та інституційних важелів ринкових перетворень. Відповідно предметом діяльності регіональних владних структур щодо формування та реалізації цієї політики є визначення цілей розвитку відповідних територіальних соціально-економічних систем.

Особливу значимість в системі сталого соціально-економічного розвитку регіону має задоволення потреб та інтересів населення, адже вони виступають рушіями дій та вчинків людини, формуючи систему економічних відносин. Визначати успіхи щодо підвищення життєвого рівня населення можна лише за умови, коли відомий рівень задоволення потреб та інтересів. Ступінь забезпеченості різних груп населення регіонів повинен визначатися за такими критеріями, як рівень задоволення матеріальним станом, працею та професією, житловими умовами, послугами охорони здоров'я, становищем у сім'ї. З урахуванням цих критеріїв на базі середньгеометричного зважування значень первинних показників (середньомісячної заробітної плати, грошових доходів та витрат, обороту роздрібної торгівлі, платних послуг, виробництва товарів народного споживання, зайнятості), розрахованих на душу населення, проводиться інтегральна оцінка соціально-економічного стану розвитку регіонів.

Розглядаючи механізми обґрунтування цілей політики соціально-економічного розвитку регіону, слід зазначити, що в системі критеріїв регіонального розвитку в умовах ринкової трансформації визначальними є: рівень зайнятості населення; рівень підприємницької діяльності; рівень відтворення трудового потенціалу; рівень соціальної інфраструктури; рівень екологічної безпеки.

Проблема забезпечення зайнятості населення є ключовою в політиці соціально-економічного розвитку регіону. Це особливо гостро простежується під час оцінки демографічної ситуації, адже саме вона виступає інтегральним показником ставлення держави до забезпечення потреб життєдіяльності своїх

громадян. Результати досліджень показали, що демографічний розвиток детермінується типовими для більшості регіонів причинами: низькою народжуваністю, яка постійно зменшується протягом останніх років, високим рівнем смертності, значною летальністю хвороб органів дихання, інфекційними та паразитарними захворюваннями, високим рівнем передчасного старіння людей. Тому для виявлення основних тенденцій щодо зміни чисельності і складу населення рекомендується проводити структурно-порівняльний аналіз та відповідну інтегральну статистичну оцінку. Саме ці прийоми дають можливість виявити природу негативних моментів, пов'язаних із загостренням демографічної ситуації. За допомогою картографічного методу визначається рівень безробіття в регіональному розрізі, встановлюється наявність диспропорції попиту та пропозиції робочої сили, проблеми працевлаштування вивільнених працівників та зміни у динаміці чисельності незайнятого населення.

Таким чином, ключовою позицією у вирішенні проблем досягнення рівня оптимального регіонального розвитку виступає підприємництво, яке дає можливість забезпечити і досягти необхідного інвестиційного потенціалу. Саме використання інтегральних показників (індексу організації підприємництва, індексу інвестиційної діяльності та індексу результативності виробництва) дозволяє дати об'єктивну оцінку розвитку підприємницької діяльності в кожному з регіонів країни. *Перший* з них обчислюється на основі таких первинних показників, як кількість суб'єктів господарювання та кількість суб'єктів, що змінили форму власності; *другий* – обсягу інвестиції в основний капітал, приросту прямих іноземних інвестицій, величини банківських кредитів, введення в дію основних фондів; *третій* – індексу приросту промислової продукції, індексу приросту сільськогосподарської продукції, обсягу експорту продукції, зайнятості населення та середньомісячної заробітної плати.

Державні регіональні програми розробляються з метою активізації господарської діяльності та розвитку ринкових відносин у регіонах; забезпечення структурної перебудови народногосподарських комплексів; вирішення проблем соціального характеру, пов'язаних із зайнятістю населення, розвитком соціальної інфраструктури; ліквідації локальних соціально-економічних криз; створення умов для екологічної безпеки в регіоні тощо. Основні показники економічного розвитку характеризують господарський комплекс регіону в цілому: чисельність населення, кількість зайнятих у народному господарстві, випуск продукції, темпи випуску продукції, продуктивність праці та темпи зростання продуктивності праці, обсяг будівельно-монтажних робіт, розвиток основних сфер народного господарства та галузей невиробничої сфери.